

Globale kwaliteit en attitude in Nederlandse kinderdagverblijven

*Een onderzoek naar de Video-feedback Intervention to promote Positive
Parenting-Child Care Center (VIPP-CCC)*

Masterscriptie Algemene- en Gezinspedagogiek
Universiteit Leiden

ONDER EMBARGO

Janna Eilander, 0623571

December 2011

Docent: Drs. Claudia Werner

Tweede lezer: Dr. Mariëlle Linting

Voorwoord

Deze scriptie is ontstaan uit het onderzoeksproject “Kinderen in beeld” van Claudia Werner et al. (2010), dat op het moment dat deze scriptie is geschreven nog gaande is. In het onderzoeksproject wordt onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de VIPP-CCC in het verbeteren van sensitiviteit van pedagogisch medewerkers. De data die in deze scriptie zijn gebruikt, zijn afkomstig uit de eerste fase van het project. De resultaten van deze scriptie zullen algemeen toegankelijk worden na afronding van het gehele project. Deze scriptie valt dan ook onder embargo.

Ik ben geïnteresseerd geraakt in het onderwerp van deze scriptie, doordat ik in het onderzoeksproject de VIPP-CCC heb mogen uitvoeren in vier kinderdagverblijven. Ik heb dan ook met veel plezier aan deze scriptie gewerkt. Vele uren heb ik doorgebracht in het scriptieatelier, om een goed resultaat neer te zetten. Natuurlijk zijn er moeizame momenten geweest in het schrijven van deze scriptie, maar hier heb ik ontzettend veel van geleerd. Ik ben erg tevreden over het eindresultaat.

Tot dit eindresultaat had ik niet kunnen komen zonder mijn begeleidsters Claudia Werner en Mariëlle Linting. Ik wil Claudia Werner bedanken voor de goede begeleiding die ze me heeft gegeven tijdens het schrijven van mijn scriptie. Daarnaast wil ik Mariëlle Linting bedanken die mij tijdens de gesprekken telkens nieuwe inzichten heeft gegeven. Door de goede feedback van beide begeleidsters, begreep ik hoe ik op bepaalde momenten weer verder moest gaan. Ik wil daarom beide bedanken voor hun inspanningen om uit me te halen wat in me zit. Zonder hen had ik deze scriptie niet zo snel kunnen afronden.

Inhoudsopgave	Blz.
- Samenvatting	4
1. Inleiding	5
1.1 Globale kwaliteit van kinderdagverblijven	7
1.2 Interventies gericht op sensitiviteit	9
1.3 Video-feedback interventie	10
1.4 Attitude van de pedagogisch medewerker	12
1.5 Kwaliteit van de relatie	12
1.6 Onderzoeksvragen en hypothesen	13
2. Methoden	18
2.1 Steekproef	18
2.2 Procedure	19
2.3 Instrumenten	20
3. Resultaten	22
3.1 Missende waarden en uitbijters	22
3.2 Beschrijvende gegevens van de variabelen	22
3.3 Multipele regressieanalyse van globale kwaliteit	26
3.4 Multipele regressieanalyse van attitude	30
4. Discussie	33
4.1 Globale kwaliteit van de kinderdagverblijven	33
4.2 Attitude van de pedagogisch medewerkers	35
4.3 Beperkingen en aanbevelingen	36
4.4 Implicaties	39
- Literatuurlijst	41

Samenvatting

Deze scriptie komt voort uit het onderzoek van Werner et al. (in ontwikkeling), dat zich richt op de effectiviteit van een video-feedback interventie (de VIPP-CCC) in het verbeteren van de sensitiviteit van pedagogisch medewerkers in kinderdagverblijven. Deze scriptie richt zich op de effectiviteit van de VIPP-CCC in het verbeteren van de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven en de attitude van de pedagogisch medewerkers. Het belang van dit onderzoek is dat de verbetering van deze aspecten belangrijk kan zijn voor de ontwikkeling van kinderen.

In totaal zijn 37 pedagogisch medewerkers van Nederlandse kinderdagverblijven aselekt verdeeld over de interventie- en controlegroep. De attitude van de pedagogisch medewerkers tegenover een sensitieve opvoeding bleek na de VIPP-CCC in de interventiegroep significant hoger te zijn dan in de controlegroep. De globale kwaliteit van de kinderdagverblijven bleek niet te verbeteren door de VIPP-CCC. Een van de mogelijke oorzaken is dat de kleine steekproefgrootte het lastig maakt significante verbanden in de analyses terug te vinden. Een andere mogelijke oorzaak is de korte periode tussen de interventie en de posttest. Er was wel een trend waar te nemen, namelijk een sterkere stijging in globale kwaliteit in de interventiegroep ten opzichte van de controlegroep. Vervolgonderzoek kan de resultaten van deze scriptie en mogelijke andere uitkomsten van de VIPP-CCC in een breder perspectief plaatsen.

1. Inleiding

Veel kinderen gaan tegenwoordig naar de kinderopvang. In 2008 was dit één vierde van alle kinderen in Nederland (Vermeer et al., 2008). Het is daarom belangrijk dat de kwaliteit van de kinderdagverblijven van hoog niveau is. Echter in Nederland is de kwaliteit van de kinderdagverblijven de afgelopen jaren sterk achteruit gegaan. Dat is zorgwekkend. In 1995 was het percentage kinderdagverblijven dat hoog scoorde op kwaliteit 37%. In 2001 was dit percentage gedaald, naar 18% en in 2005 zelfs naar 0%. Ten aanzien van een lage score vond een omgekeerde ontwikkeling plaats. In 1995 scoorde geen enkel kinderdagverblijf een lage kwaliteit, terwijl dit in 2001 6% was en in 2005 36% (Vermeer et al., 2008). Indicatoren voor kwaliteit van kinderdagverblijven zijn structurele kwaliteit, proceskwaliteit en globale kwaliteit.

Structurele kwaliteit bestaat uit min of meer vaststaande kenmerken, zoals de pedagogisch medewerker- kind ratio, groepsgrootte, opleiding van de pedagogisch medewerker en leeftijd van de pedagogisch medewerker (Fukkink & Van IJzendoorn, 2004). Van deze kenmerken wordt aangenomen dat ze het opvoedproces en de zorg voor de kinderen bevorderen (Riksen-Walraven, 2004).

Proceskwaliteit kan worden gedefinieerd als de dagelijkse ervaringen die het kind op het kinderdagverblijf opdoet, zoals de dagelijkse interacties van het kind met de pedagogisch medewerker (Elicker, Georgescu & Bartsch, 2008) en de cognitieve stimulansen die het kind ontvangt (Fukkink & Van IJzendoorn, 2004). Het proces van opvoeding en zorg voor de kinderen vormen hiervoor het uitgangspunt (Riksen-Walraven, 2004).

Onder globale kwaliteit vallen de uitkomsten van het opvoedproces en de zorg voor de kinderen (Riksen-Walraven, 2004) en kan worden gemeten aan de hand van de interacties die de pedagogisch medewerker heeft met de kinderen, de dingen die de pedagogisch medewerker aan de kinderen leert, de activiteiten die de pedagogisch medewerker met de kinderen onderneemt en de materialen die aanwezig zijn op de groep (Cassidy, Hestenes, Hegde, Hestenes & Mims, 2005; Perlman, Zellman & Le, 2004). De globale kwaliteit omvat dus elementen van zowel

proceskwaliteit als structurele kwaliteit. Deze scriptie zal zich dan ook richten op de globale kwaliteit.

Globale kwaliteit van kinderdagverblijven kan een rol spelen in de gehechtheidsrelatie tussen kind en pedagogisch medewerker (Elicker, Fortner-Wood & Noppe, 1999). Een gehechtheidsrelatie is een affectieve band die een persoon met een specifiek ander persoon vormt (Ainsworth, 1969). Kinderen hechten zich aan hun ouders of verzorgers, maar bouwen ook gehechtheidsrelaties op met andere personen (Ainsworth, 1969). Zo hechten kinderen die naar kinderdagverblijven gaan zich aan de pedagogisch medewerkers (Goossens & Van IJzendoorn, 1990). De gehechtheidsrelatie tussen kind en opvoeder kan veilig of onveilig zijn. Een veilige gehechtheidsrelatie betekent dat een kind er op vertrouwt dat de persoon aan wie het zich heeft gehecht beschikbaar is en reageert op momenten waarin het nodig is. Als dit vertrouwen ontbreekt, is er sprake van een onveilige gehechtheidsrelatie (Cassidy, 2008). Een veilige gehechtheidsrelatie voorspelt positieve uitkomsten voor het kind (o.a. Pastor, 1981; Fagot, 1997; Thompson, 2008). Daarom is het belangrijk dat er tussen kinderen en pedagogisch medewerkers een veilige gehechtheidsrelatie bestaat. Uit onderzoek is gebleken dat de pedagogisch medewerker, aan wie de kinderen veilig gehecht waren, bij de helft van de kinderen die onveilig gehecht waren aan beide ouders, deze onveilige gehechtheid compenseerde (Goossens & Van IJzendoorn, 1990). Uit de studies van het National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) is gebleken dat kinderen vaker een onveilige gehechtheid ontwikkelen met hun moeder wanneer de kwaliteit van het kinderdagverblijf laag is en de sensitiviteit van de moeder eveneens een laag niveau heeft (Belsky, 2008).

Sensitiviteit staat voor het prompt en adequaat reageren op signalen van het kind (Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978). Volgens Bowlby is de sensitiviteit van de ouder van groot belang voor het ontwikkelen van een veilige gehechtheidsrelatie tussen kind en ouder (Bowlby, 1969 zoals beschreven in De Wolff & Van IJzendoorn, 1997). Deze visie is door verschillende onderzoekers bevestigd (o.a. De Wolff & Van IJzendoorn, 1997; Ainsworth et al., 1978; Pederson, Moran, Sitko, Campbell, Ghesquire & Acton, 1990). Sensitiviteit is eveneens belangrijk in de ontwikkeling van een gehechtheidsrelatie tussen pedagogisch medewerker en kind (Goossens & Van

IJzendoorn, 1990). De verdeling over gehechtheidscategorieën verschillen niet tussen ouder en kind, en pedagogisch medewerker en kind. Kinderen zijn niet vaker onveilig gehecht aan pedagogisch medewerkers dan aan ouders (Goossens & Van IJzendoorn, 1990).

Omdat de kwaliteit van een groot aantal kinderdagverblijven laag tot zeer laag is en sensitiviteit een belangrijke rol speelt in de ontwikkeling van een veilige gehechtheidsrelatie tussen pedagogisch medewerker en kind, onderzoekt Werner et al. (2010) de effectiviteit van een interventie, de Video-feedback Intervention to promote Positive Parenting- Child Care Center (VIPP-CCC), in het verbeteren van de sensitiviteit van pedagogisch medewerkers. In deze scriptie wordt gebruik gemaakt van de data uit de eerste fase van het onderzoek van Werner et al. (2010). Er zal in deze scriptie onderzoek gedaan worden naar de (voorlopige) effecten van de VIPP-CCC op de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven en op de attitude van de pedagogisch medewerkers.

1.1 Globale kwaliteit van kinderdagverblijven

Naast de rol die globale kwaliteit van kinderdagverblijven speelt in de gehechtheidsrelatie tussen kind en pedagogisch medewerker (Elicker et al., 1999), is gebleken dat de globale kwaliteit van kinderdagverblijven de cognitieve ontwikkeling, de taalontwikkeling en de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen voorspelt (Belsky, 2008; Love et al., 2003; NICHD Early Child Care Research Network, 2000; Peisner-Feinberg et al., 2001). In het onderzoek van Love et al., (2003) wordt in dat kader aandacht besteed aan de resultaten van de volgende drie studies: het Sydney Family Development Project (SFDP), de Haifa-NICHD en het Early Head Start evaluatieprogramma. Uit de studies blijkt dat de kwaliteit van de kinderdagverblijven van belang is voor de sociaal-emotionele aanpassing en ontwikkeling van kinderen, de cognitieve en taalontwikkeling van kinderen en de leercompetenties van de kinderen (Love et al., 2003). Vanwege het belang van de globale kwaliteit voor de ontwikkeling van kinderen (Belsky, 2008; Elicker et al., 1999; Love et al., 2003; NICHD Early Child Care Research Network, 2000; Peisner-Feinberg, et al., 2001), wordt in deze scriptie de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven betrokken.

In de hieronder genoemde onderzoeken wordt gebruik gemaakt van de Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS; Harms & Clifford, 1980) of de Infant-Toddler Environment Rating Scale (ITERS; Harms, Cryer & Clifford, 1990), twee meetinstrumenten die de globale kwaliteit van kinderdagverblijven meten. De globale kwaliteit van kinderdagverblijven kan namelijk voorspeld worden door verschillende variabelen, zoals het opleidingsniveau van de pedagogisch medewerker, de trainingen die de pedagogisch medewerker volgt en de ervaring van de pedagogisch medewerker in de kinderopvang. Gebleken is dat het volgen van zowel trainingen als workshops significante voorspellers zijn voor globale kwaliteit (Burchinal, Cryer, Clifford & Howes 2002). Verder is duidelijk geworden dat opleiding en gespecialiseerde trainingen voor de pedagogisch medewerker eveneens sterke voorspellers zijn voor de globale kwaliteit van kinderdagverblijven (Ghazvini & Mullis, 2002). Ten aanzien van de ervaring van de pedagogisch medewerkers in de kinderopvang, is aangetoond dat bij meerdere jaren ervaring de pedagogisch medewerkers een hogere kwaliteit opvoeding lieten zien (Gevers Deynoot-Schaub & Riksen-Walraven, 2005). Daar tegenover staat dat de resultaten van een andere studie laten zien dat een lage opleiding en minder ervaring van de pedagogisch medewerker samenhangen met een betere kwaliteit (Van IJzendoorn, 1996, zoals beschreven in Fukkink & Van IJzendoorn, 2004). De achtergrond van deze tegenstelling kan zijn dat in het onderzoek van Van IJzendoorn (1996, zoals beschreven in Fukkink & Van IJzendoorn, 2004) de kwaliteit van de Nederlandse kinderdagverblijven over het algemeen vrij hoog was. Door die hogere kwaliteit is het mogelijk dat de opleiding en ervaring van de pedagogisch medewerker eveneens relatief hoog waren in vergelijking met andere onderzoeken. Een mogelijke verklaring hiervoor is, dat de lage opleiding en ervaring in het onderzoek van Van IJzendoorn (1996, zoals beschreven in Fukkink & Van IJzendoorn, 2004), in andere onderzoeken vergelijkbaar zouden zijn met een hoge opleiding en ervaring.

Naast het opleidingsniveau, het volgen van trainingen en de ervaring van pedagogisch medewerkers kan ook de leeftijd van de pedagogisch medewerker een mogelijke voorspeller zijn van globale kwaliteit. Een onderzoek heeft aangetoond dat oudere pedagogisch medewerkers een hogere kwaliteit opvoeding laten zien, ongeacht de ervaring van de pedagogisch medewerker (De Schipper, Riksen-

Walraven & Geurts, 2007). In dit onderzoek is de kwaliteit van de opvoeding gemeten met de Caregiver Interaction Scale (CIS; Arnett, 1989). Het onderzoek van Van IJzendoorn (1996, zoals beschreven in Fukkink & Van IJzendoorn, 2004) komt ook tot dit resultaat. Uit een andere studie is gebleken dat in vergelijking met pedagogisch medewerker aan wie kinderen onveilig gehecht waren, de pedagogisch medewerkers aan wie kinderen veilig gehecht waren, jonger waren en sensitiever tijdens vrijspelsituaties (Goossens & Van IJzendoorn, 1990). Er zijn echter ook resultaten gevonden waarin de leeftijd van de pedagogisch medewerkers niet gerelateerd is aan de kwaliteit van kinderdagverblijven (Gevers Deynoot-Schaub & Riksen-Walraven, 2005). In deze scriptie zal aandacht worden besteed aan de mogelijke voorspellers voor globale kwaliteit, namelijk het opleidingsniveau, het volgen van trainingen, de ervaring en de leeftijd van pedagogisch medewerkers. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de attitude van de pedagogisch medewerker. De verandering in attitude is onderzocht op basis van uitkomsten van interventies gericht op sensitiviteit.

1.2 Interventies gericht op sensitiviteit

Sensitiviteit speelt een belangrijke rol in de gehechtheidsrelaties van kinderen (De Wolff & Van IJzendoorn, 1997) en in de kwaliteit van de kinderopvang (Elicker et al., 2008). Daarom zijn er verschillende interventies ontwikkeld die zich richten op het verbeteren van sensitiviteit van opvoeders. Uit de meta-analyse van Bakermans-Kranenburg, Van IJzendoorn en Juffer (2003) komt naar voren dat interventies die zich alleen richten op sensitiviteit het meest effectief zijn. Dit betekent dat een interventie effectiever is als er naast sensitiviteit geen andere variabelen meegenomen worden die ook een rol zouden kunnen spelen in de ontwikkeling van een veilige gehechtheid, zoals emotionele support (Bakermans-Kranenburg et al., 2003; De Wolff & Van IJzendoorn, 1997). De meta-analyse laat zien dat kortdurende interventies (van minder dan zestien sessies) effectiever zijn dan langdurende interventies (van meer dan zestien sessies). Verder zijn interventies met videofeedback en interventies die beginnen wanneer het kind ouder is dan zes maanden het meest effectief. Hierbij is er geen verschil gevonden tussen interventies bij probleemgezinnen of normale gezinnen. Daarnaast werd aangetoond

dat interventies gericht op sensitiviteit, niet alleen de sensitiviteit van de opvoeder verbeteren maar ook de gehechtheidsrelaties van het kind met de ouders (Bakermans-Kranenburg et al., 2003).

1.3 Video-feedback interventie

Een interventie die zich richt op de sensitiviteit van de moeder, van korte duur is en videofeedback gebruikt is de Video-feedback Intervention to promote Positive Parenting (VIPP; Juffer, Bakermans-Kranenburg & Van IJzendoorn, 2008; Kalinauskiene, Cekuoliene, Van IJzendoorn, Bakermans-Kranenburg, Juffer & Kusakovskaja, 2009; Stolk et al., 2008a; Klein Velderman, Bakermans-Kranenburg, Juffer & Van IJzendoorn, 2006a; Van Zeijl et al., 2006). De VIPP bestaat uit vier tot zes bezoeken. Tijdens de interventie richt elk bezoek zich op een specifiek onderwerp. Op de sensitieve reacties van moeder wordt positieve feedback gegeven door terug te kijken naar de op video opgenomen interactie tussen moeder en kind. Bij de interventie wordt gebruikt gemaakt van een gestandaardiseerd protocol (Kalinauskiene et al., 2009; Stolk et al., 2008a; Klein Velderman et al., 2006a; Van Zeijl et al., 2006).

Verskillende onderzoeken hebben in uiteenlopende contexten aangetoond dat de VIPP effectief is (Kalinauskiene et al., 2009; Klein Velderman et al., 2006a; Juffer et al., 2008; Klein Velderman, Bakermans-Kranenburg, Juffer, Van IJzendoorn, Mangelsdorf & Zevalkink, 2006b; Stein et al., 2006; Juffer, Bakermans-Kranenburg & Van IJzendoorn, 2005). Zoals in een onderzoek met adoptiegezinnen (Juffer, et al., 2005), een onderzoek met gezinnen waar moeders een eetstoornis hebben (Stein et al., 2006) en een onderzoek met gezinnen waar moeders een onveilige gehechtheidsrepresentatie hebben (Klein Velderman et al., 2006a).

Het is daarnaast belangrijk dat interventies die zich richten op sensitiviteit, zich ook richten op de disciplineringsstrategieën van ouders. Sommige kinderen hebben evenveel disciplineren als sensitiviteit van ouders nodig (Van Zeijl et al., 2006). Daarom is de VIPP aangepast naar de Video-feedback Intervention to promote Positive Parenting- Sensitive Discipline (VIPP-SD; Juffer et al., 2008). De VIPP-SD richt zich zowel op het verbeteren van de sensitiviteit van ouders als op het verbeteren van de sensitieve disciplineren door ouders (Van Zeijl et al., 2006;

Groeneveld, Vermeer, Van IJzendoorn & Linting, 2011; Juffer et al., 2008). De VIPP-SD blijkt een effectieve interventie te zijn in het verbeteren van de sensitieve disciplinerende door moeders met een eerste kind (Van Zeijl et al., 2006; Stolk et al., 2008b).

Omdat de VIPP-SD effectief is gebleken in gezinnen (Van Zeijl et al., 2006; Stolk et al., 2008b), is de interventie in de Verenigde Staten binnen de kinderopvang toegepast. Daarbij is de interventie aangepast tot de Tuning In interventie (Elicker et al., 2008). Het doel van deze interventie is het verhogen van de sensitiviteit en responsiviteit van pedagogisch medewerkers door gedragsverandering. Er is een pilotstudie gedaan voor de Tuning In, die er op lijkt te wijzen dat de interventie effect heeft ten aanzien van het verbeteren van de sensitiviteit en responsiviteit van de pedagogisch medewerker. In de pilot van de Tuning In interventie werden slechts weinig participanten betrokken, namelijk vier pedagogisch medewerkers die bovendien afkomstig waren uit een andere interventie, de Early Head Start interventie. Dat kan betekenen dat de mogelijke effecten van de Tuning In een gevolg zijn van de Early Head Start interventie. Daarom blijft meer onderzoek nodig naar het gebruik van de VIPP-SD in de kinderopvang (Elicker et al., 2008).

In Nederland is de VIPP-SD aangepast voor gebruik bij gastouders. De aangepaste versie wordt de Video-feedback Intervention to promote Positive parenting- Child Care (VIPP-CC; Groeneveld et al., 2011) genoemd. Vanwege een grote stijging in de gastouderopvang is de VIPP-CC hierin toegepast, om de globale kwaliteit en de sensitiviteit van de gastouders te verbeteren. De globale kwaliteit in de gastouderopvang is gemeten met de IT-CC-HOME (Caldwell & Bradley, 2003). Daarnaast is de attitude van de gastouders gemeten met een vragenlijst over de beleving ten aanzien van sensitief opvoeden. In de studie werden 66 gastouders betrokken. Uit de resultaten is gebleken dat de sensitiviteit van de gastouders na de VIPP-CC niet verbeterde (Groeneveld et al., 2011). Mogelijk is het plafondeffect daar de oorzaak van, omdat voor aanvang van de interventie de sensitiviteit al hoog was. Als gevolg daarvan is het moeilijker om de sensitiviteit te verbeteren. Daarnaast gaat verandering in attitude vaak vooraf aan de verandering in gedrag (Fukkink & Lont, 2007). De attitude van de gastouders ten opzichte van sensitiviteit is wel verbeterd door de VIPP-CC, net als de globale kwaliteit bij de gastouders. De kinderen van

gastouders die de interventie kregen, verbleven na de interventie in een meer stimulerende omgeving (Groeneveld et al., 2011). Dit is een belangrijke bevinding, omdat de globale kwaliteit van gastouderopvang van invloed kan zijn op de ontwikkeling van kinderen (Peisner-Feinberg et al., 2001).

In deze scriptie zal echter onderzoek worden gedaan naar de effectiviteit van de VIPP binnen kinderdagverblijven. De interventie is een aanpassing van de VIPP-CC naar de groepssetting: de VIPP-Child Care Center (VIPP-CCC).

1.4 Attitude van de pedagogisch medewerker

Het is gebleken dat de gastouders na de VIPP-CC een positievere attitude hadden tegenover een sensitieve opvoeding en het stellen van grenzen (Groeneveld et al., 2011). Dit kan een stap vooruit zijn, omdat daardoor uiteindelijk ook het gedrag van de gastouder kan verbeteren. Het is immers makkelijker om eerst de attitude te veranderen dan direct het gedrag (Fukkink & Lont, 2007). Van Zeijl et al. (2006), deden onderzoek naar uitkomsten van de VIPP-SD bij moeders met kinderen die relatief hoog scoren op externaliserende problemen. Uit deze studie is gebleken dat de moeders na de VIPP-SD een betere attitude aannamen ten aanzien van sensitiviteit en sensitief disciplineren. Vanwege deze bevindingen is het belangrijk om in het huidige onderzoek niet alleen naar de kwaliteitsverandering van kinderdagverblijven te kijken, maar ook naar de verandering in attitude van pedagogisch medewerkers.

1.5 Kwaliteit van de relatie

Uit een procesevaluatie van eerdere toepassing van de VIPP-SD kwam naar voren dat de relatie tussen ouder en trainer belangrijk kan zijn voor veranderingen in het gedrag van moeder. Een goede band tussen de trainer en de ouder bleek namelijk samen te gaan met meer ondersteuning van de moeder aan het kind (Stolk et al., 2008a). Uit een studie waarin onderzoek werd gedaan naar een interventie van een verpleegkundige die aan huis kwam bij moeders met hun eerste kind, is gebleken dat voor het succes van de interventie de kwaliteit van de relatie tussen de moeder en verpleegkundige van belang was. Zo bleek dat de empathie die de moeder van de verpleegkundige ontving, de empathische houding van moeder naar

haar kind voorspelde. Dit resultaat werd alleen aangetroffen bij moeders met psychologische problemen (Korfmacher, Kitzman & Olds, 1998). Uit een andere studie kwam naar voren dat de relatie tussen therapeuten en hun cliënten van groot belang is voor de cliënten, omdat deze relatie bij de cliënten op verschillende schalen tot positieve veranderingen leidt. Hier moet onder andere gedacht worden aan stemmingsschalen en globale schalen voor totale verandering, maar ook aan bepaalde specifieke schalen, zoals schalen die een verbetering in drugsgebruik aanduiden (Martin, Garske & Davis, 2000). Het is mogelijk dat de relatie tussen de pedagogisch medewerkers en trainers ook van belang is voor uitkomsten van de VIPP-CCC, zowel op globale kwaliteit als op de attitude. Om die reden wordt ook de kwaliteit van de relatie tussen pedagogisch medewerker en trainer betrokken in deze scriptie.

Eerder werd al beschreven dat de variabelen opleiding, het volgen van trainingen, de ervaring en de leeftijd van de pedagogisch medewerker goede voorspellers kunnen zijn van globale kwaliteit. Het is mogelijk dat deze variabelen eveneens van invloed zijn op de attitude van de pedagogisch medewerker ten aanzien van opvoeding en sensitiviteit. Daarom worden deze variabelen in dit onderzoek niet alleen betrokken op de globale kwaliteit van kinderdagverblijven maar ook op de attitude van pedagogisch medewerkers.

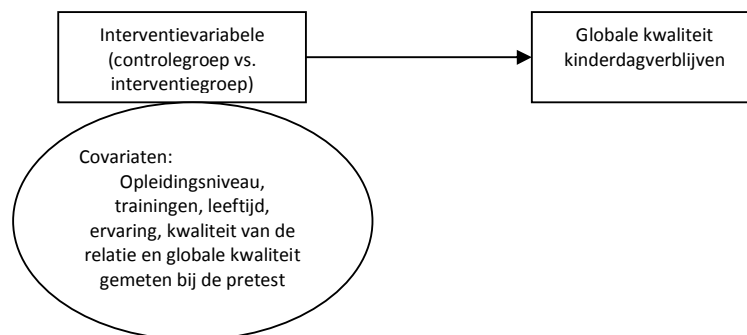
1.6 Onderzoeksvragen en hypothesen

In deze scriptie wordt onderzoek gedaan naar het effect van de VIPP-CCC op de globale kwaliteit van de kinderopvang en attitude van de pedagogisch medewerker ten opzichte van opvoeding en sensitiviteit. De onderzoeksvragen die in deze scriptie gesteld worden zijn:

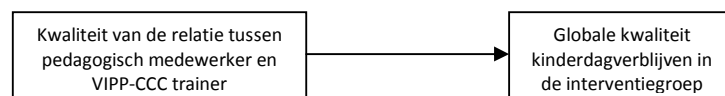
1. Is de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven verbeterd na het uitvoeren van de VIPP-CCC, ook wanneer er gecontroleerd wordt voor opleidingsniveau, het volgen van trainingen, leeftijd, ervaring en de kwaliteit van de relatie tussen pedagogisch medewerker en trainer? Is er een verband tussen de kwaliteit van de relatie tussen pedagogisch medewerker en VIPP-CCC trainer en de globale

kwaliteit van de kinderdagverblijven in de interventiegroep? Voor een schematische weergave van de onderzoeksvragen, zie Figuur 1a en 1b.

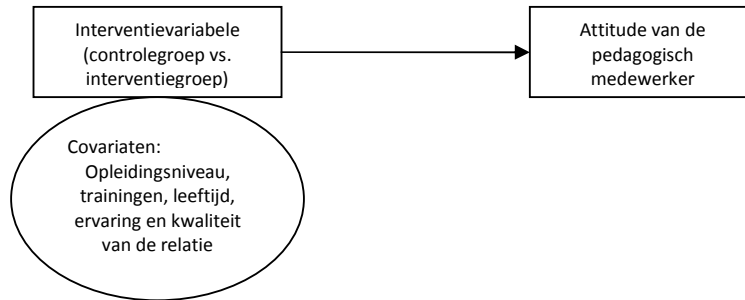
2. Is de attitude van de pedagogisch medewerker ten opzichte van opvoeding en sensitiviteit verbeterd naar aanleiding van de VIPP-CCC, ook als er gecontroleerd wordt voor opleidingsniveau, het volgen van trainingen, leeftijd, ervaring en de kwaliteit van de relatie tussen pedagogisch medewerker en trainer? Is er een verband tussen de kwaliteit van de relatie tussen pedagogisch medewerker en VIPP-CCC trainer en de attitude van de pedagogisch medewerkers in de interventiegroep? Voor een schematische weergave van de onderzoeksvragen zie Figuur 2a en 2b.

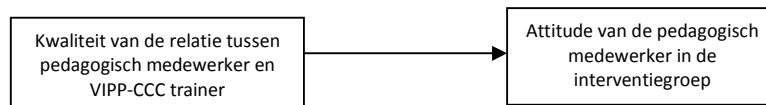
Figuur 1a: Schematische weergave van onderzoeksvraag 1

Figuur 1b: Schematische weergave van deelvraag 1

Figuur 2a: Schematische weergave van onderzoeksvraag 2

Figuur 2b: Schematische weergave van deelvraag 2

Hypothesen

1. Bij de eerste onderzoeksvraag wordt verwacht dat de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven na de VIPP-CCC verbetert, omdat na de VIPP-CC de kwaliteit van de gastouderopvang verbeterde (Groeneveld, 2011).

Diverse studies hebben aangetoond dat de volgende variabelen ten aanzien van de pedagogisch medewerker van invloed kunnen zijn op de globale kwaliteit van kinderdagverblijven: het opleidingsniveau en het volgen van trainingen (Burchinal et al., 2002; Ghazvini & Mullis, 2002), de leeftijd van de pedagogisch medewerker (o.a. De Schipper et al., 2007) en de ervaring van de pedagogisch medewerker (Gevers Deynoot-Schaub & Riksen-Walraven, 2005). De relatie tussen een trainer en moeder of cliënt kan ook van betekenis zijn voor uitkomsten van een interventie of veranderingen in gedrag (Stolk et al., 2008; Korfmacher et al., 1998; Martin et al., 2000).

Hoewel de pedagogisch medewerkers aselekt verdeeld zijn over de interventie- en controlegroep, wordt bij het onderzoeken van het effect van de VIPP-CCC op de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven voor de variabelen, opleidingsniveau, het volgen van trainingen, leeftijd, ervaring en

de kwaliteit van de relatie, gecontroleerd. Dit vanwege een kleine onderzoeksgroep, waardoor er niet vanuit gegaan kan worden dat het random toewijzen van de pedagogisch medewerkers de effecten van derde variabelen uit kan sluiten. Het is te verwachten dat het effect van de VIPP-CCC op de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven aanwezig blijft als er aandacht geschonken wordt aan de bovengenoemde variabelen.

Verder wordt onderzocht of er een relatie is tussen de kwaliteit van de relatie tussen pedagogisch medewerker en de VIPP-CCC trainer en de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven in de interventiegroep. Hierbij wordt verwacht dat als de relatie positief is, de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven na de VIPP-CCC meer verbetert, dan wanneer de kwaliteit van de relatie tussen pedagogisch medewerker en trainer negatief is.

2. Wat betreft de tweede onderzoeksvraag, wordt verwacht dat de attitude van de pedagogisch medewerker ten opzichte van opvoeding en sensitiviteit na de VIPP-CCC is verbeterd, want dit resultaat werd ook in eerdere VIPP studies aangetroffen (zie bijvoorbeeld Groeneveld et al., 2011; Van Zeijl et al., 2006). Er is nog weinig onderzoek gedaan naar de invloed van opleiding, trainingen, leeftijd en ervaring op de attitude van de pedagogisch medewerker. Aangezien het mogelijk is dat deze variabelen en de kwaliteit van de relatie tussen pedagogisch medewerker en trainer invloed hebben op de attitude van de pedagogisch medewerker, wordt in het effect van de VIPP-CCC op de attitude ook op deze variabelen en op de kwaliteit van de relatie tussen pedagogisch medewerker en trainer gecontroleerd. Voor de beslissing om voor deze variabelen te controleren geldt dezelfde reden zoals eerder beschreven in de hypothesen van onderzoeksvraag één. Hier wordt ook aangenomen dat het effect van de VIPP-CCC op de attitude van de pedagogisch medewerker aanwezig blijft als er gecontroleerd wordt op bovengenoemde variabelen.

Daarnaast wordt onderzocht of er een relatie is tussen de kwaliteit van de relatie tussen pedagogisch medewerker en VIPP-CCC trainer en de attitude van de pedagogisch medewerker in de interventiegroep. Hierbij wordt verwacht dat wanneer de relatie tussen de trainer en de pedagogisch medewerker goed is, de pedagogisch medewerker een sterkere verbetering in attitude ontwikkelt ten opzichte van opvoeding en sensitiviteit, dan wanneer de relatie tussen pedagogisch medewerker en trainer negatief is.

2. Methoden

2.1 Steekproef

De participanten die betrokken worden in deze scriptie zijn pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijven in Nederland, uit de eerste fase van een groter, nog lopend onderzoek van Werner et al. (2010). De deelnemende kinderdagverblijven zijn gevestigd in Amsterdam, Den Haag, Utrecht, Rotterdam, Schiedam en Alkmaar. In totaal waren er 53 pedagogisch medewerkers bij dit onderzoek betrokken, waarvan er 37 daadwerkelijk aan het onderzoek hebben deelgenomen. Dat zestien kinderdagverblijven zijn uitgevallen, is voornamelijk toe te schrijven aan het gebrek aan toestemming van ouders om de kinderen te mogen filmen. Uiteindelijk bestaat de interventiegroep uit zeventien en de controlegroep uit twintig pedagogisch medewerkers. Het is mogelijk dat de kinderdagverblijven die aan het onderzoek deelnamen verschillen van de kinderdagverblijven die niet hebben deelgenomen.

Selectiecriteria voor deelname aan het onderzoek waren: a) de leeftijd van de kinderen uit de groep van de pedagogisch medewerker moest tussen de 1.5 en 4 jaar liggen, b) de kinderen moesten minimaal twee keer per week naar het kinderdagverblijf komen en c) voor het filmen op de groep moest er toestemming gegeven worden door de ouders, de pedagogisch medewerker en de leidinggevende.

Alle pedagogisch medewerkers in dit onderzoek zijn vrouwen met een gemiddelde leeftijd van 29.81 jaar ($SD= 7.82$, de leeftijden liggen tussen de 22 en 52 jaar). De gemiddelde leeftijd in de interventiegroep is 31.13 ($SD= 8.34$) jaar en in de controlegroep 28.50 jaar ($SD= 7.29$) jaar. Van alle pedagogisch medewerkers hebben 29 pedagogisch medewerkers een Nederlandse nationaliteit (94%) en één pedagogisch medewerker heeft een Turkse nationaliteit. Gemiddeld werken de pedagogisch medewerkers 30 uur per week ($M= 30.27$, $SD= 5.71$) en hebben gemiddeld zeven jaar werkervaring ($M= 7.06$, $SD= 6.98$). De laagst genoten opleiding is het lager beroepsonderwijs en de hoogste het wetenschappelijk onderwijs. Van de pedagogisch medewerkers heeft 77% het middelbaar beroepsonderwijs als hoogst afgeronde opleiding.

2.2 Procedure

Om pedagogisch medewerkers te werven voor het onderzoek zijn brieven verstuurd naar de overkoepelende organisaties en locatiehoofden van een aantal kinderdagverblijven, die vervolgens telefonisch zijn benaderd. Van de 37 overgebleven kinderdagverblijven die betrokken zijn in het onderzoek, is per kinderdagverblijf één groep geselecteerd en per groep één pedagogisch medewerker op basis van aselechte toewijzing. De pedagogisch medewerkers zijn vervolgens aselekt verdeeld over de interventiegroep en de controlegroep. In de interventiegroep werd de VIPP-CCC uitgevoerd, die bestaat uit zes bezoeken van elk anderhalf uur. Tijdens ieder bezoek zijn korte filmopnamen gemaakt van de pedagogisch medewerkers en de kinderen. Naar aanleiding van het protocol van de VIPP-CCC gaf de trainer opdrachten die de pedagogisch medewerkers met de kinderen moesten uitvoeren, bijvoorbeeld een toren bouwen of een boekje lezen. De filmopnamen werden in het volgende bezoek, na het maken van de nieuwe opnames, teruggekeken en besproken door de VIPP-CCC trainer en de pedagogisch medewerker. Tijdens elk bezoek stond een ander onderwerp centraal, zoals contact zoeken en het delen van emoties. De VIPP-CCC werd uitgevoerd door Masterstudenten van de Universiteit Leiden, die getraind zijn door experts van deze onderwijsinstelling.

In de controlegroep kregen de pedagogisch medewerkers een dummy interventie, namelijk een telefonische ondersteuning. Door de dummy interventie kregen de pedagogisch medewerkers wel de aandacht, maar niet de inhoud van de interventie, zoals de interventiegroep. De pedagogisch medewerkers werden zes keer gebeld door Masterstudenten van de Universiteit Leiden. Het moment waarop deze telefonische ondersteuning plaats vond viel samen met het moment waarop de VIPP-CCC bezoeken plaatsvonden in de interventiegroep.

Voorafgaand aan de VIPP-CCC of de telefonische ondersteuning is bij alle pedagogisch medewerkers een pretest afgenomen, waarbij de pedagogisch medewerkers en de kinderen op de groep geobserveerd werden om de globale kwaliteit van het kinderdagverblijf te meten. Na de pretest hebben de pedagogisch medewerkers een vragenlijst over hun achtergrondgegevens beantwoord. Daarna vonden de VIPP-CCC bezoeken (interventiegroep) plaats en werden de

telefoongesprekken (controlegroep) gevoerd. Na de interventie en de telefonische ondersteuning is bij alle 37 pedagogisch medewerkers een posttest afgenomen, waarin alle pedagogisch medewerkers en kinderen opnieuw geobserveerd werden om de globale kwaliteit van het kinderdagverblijf te kunnen bepalen. Bovendien hebben de pedagogisch medewerkers een vragenlijst ingevuld over hun kennis en attitude met betrekking tot opvoeding en sensitiviteit en eveneens een evaluatieformulier beantwoord.

2.3 Instrumenten

Globale kwaliteit

De Early Childhood Environment Rating Scale-Revised (ECERS-R; Harms, Clifford & Cryer, 1998) is een van de meest gebruikte instrumenten om globale kwaliteit in kinderdagverblijven te meten (Perlman et al., 2004). Het instrument is bedoeld voor de leeftijd van 2,5 tot 5 jaar (Harms et al., 1998) en de metingen zijn uitgevoerd door vier getrainde studenten van de Universiteit Leiden. In deze studie is de verkorte versie van het meetinstrument gebruikt, deze telt achttien items. Elk item wordt gescoord van 1 (inadequaat), 3 (minimaal), 5 (goed) tot 7 (heel goed). Een gemiddelde score van lager dan 3 beschrijft een slechte kwaliteit van het dagverblijf, een gemiddelde score tussen 3 en 5 een gemiddelde kwaliteit en hoger dan 5 een goede kwaliteit. Cassidy et al. (2005) vinden voor de ECERS-R een interne consistentie van .86 en Perlman et al. (2004) een interne consistentie van .95. In diverse onderzoeken wordt bewijs geleverd voor de validiteit van dit meetinstrumenten (Cryer et al., 1999; Phillipson et al., 1997 zoals beschreven in De Kruif & Tavecchio, 2004). In het huidige onderzoek wordt een goede interne consistentie gevonden met een Cronbach's alpha van .86 voor de ECERS-R afgenomen tijdens de pretest en .81 bij de afname tijdens de posttest. De vier getrainde studenten, die de ECERS-R hebben afgenomen, waren blind voor de conditie van de kinderdagverblijven. De intercodeurbetrouwbaarheid van deze studenten is .89.

Attitude

Om de attitude te meten van de pedagogisch medewerkers ten aanzien van sensitiviteit en opvoeding, is na afloop van de posttest een vragenlijst afgenomen bij de pedagogisch medewerkers. Deze vragenlijst bevat negentien stellingen over de beleving ten aanzien van het opvoeden. De pedagogisch medewerkers konden op een schaal van 1 tot 5 aangeven of ze het met de stelling oneens (score 1) of eens (score 5) waren. Een voorbeeld van een stelling is: "Samen spelen met kinderen helpt om lastig gedrag te voorkomen".

Voor de attitudevragenlijst is een interne consistentie met een Cronbach's alpha van .54 gevonden. Na verwijdering van item 5, 3 en 17 heeft de schaal een aanvaardbare interne consistentie met een Cronbach's alpha van .65.

Relatie pedagogisch medewerker en VIPP-CCC trainer

De kwaliteit van de relatie met de VIPP-CCC trainer is door de pedagogisch medewerkers beoordeeld in een evaluatievragenlijst. De vraag: "Hoe hebt u het contact met de trainer ervaren?" kon beantwoord worden op een vijf-puntsschaal, waarbij 1 zeer staat voor onprettig was en 5 voor zeer prettig. De kwaliteit van de relatie tussen de pedagogisch medewerker en VIPP-CCC trainer is alleen in de interventiegroep gemeten.

Opleiding, trainingen, leeftijd en ervaring van de pedagogisch medewerker

Aan het begin van het onderzoek hebben de pedagogisch medewerkers een vragenlijst ingevuld over hun achtergrondgegevens. Er is gevraagd naar hun opleiding, het aantal trainingen dat zij hebben gevolgd, hun leeftijd en het aantal jaren ervaring in de kinderopvang.

3. Resultaten

Deze paragraaf is gewijd aan de resultaten van de analyses uitgevoerd aan de hand van de onderzoeksvragen, of de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven en de attitude van de pedagogisch medewerkers naar aanleiding van de VIPP-CCC verbeterd zijn. Voor beide onderzoeksvragen is een hiërarchische multiële regressieanalyses uitgevoerd. Allereerst komen de verdelingen van de variabelen aan de orde en daarna de regressieanalyses.

3.1 Missende waarden en uitbijters

Uit de data van deze scriptie bleek dat één respondent missende waarden had op alle variabelen, behalve op globale kwaliteit gemeten in de pretest. Deze respondent heeft, nadat de kwaliteit gemeten was in de pretest, geen vragenlijsten meer teruggestuurd en de pogingen voor telefonisch contact met deze respondent waren tevergeefs. Vanwege het gebrek aan gegevens is deze respondent uit de dataset verwijderd.

Daarnaast bleek de variabele leeftijd drie uitbijters te bevatten. Van de 32 pedagogisch medewerkers hadden 29 pedagogisch medewerkers een leeftijd tussen de 22 en 36 jaar. Drie pedagogisch medewerkers hebben een leeftijd die hier ver boven ligt. Twee pedagogisch medewerkers zijn 52 en één is 46 jaar. Het is belangrijk dat deze uitbijters de relatie tussen de variabelen niet gaan domineren. Ten aanzien van deze uitbijters is daarom besloten de scores zo te transformeren dat ze aansluiten bij de rest van de verdeling. De volgorde van de scores wordt gelijk gehouden door de uitbijters de scores 38 en 40 jaar te geven. Hierdoor kunnen relaties niet verstoord worden.

3.2 Beschrijvende gegevens van de variabelen

Voor de variabelen opleidingsniveau en jaren ervaring is besloten deze niet mee te nemen in de analyses. Voor het overgrote deel van de pedagogisch medewerkers (77%) geldt namelijk dat zij als hoogste opleiding het middelbaar beroepsonderwijs genoten hebben. Als gevolg daarvan komt op de variabele opleidingsniveau weinig spreiding voor ($SD = .99$). De variabele ervaring correleerde

hoog met de variabele leeftijd ($r(32) = .81, p < .01$). Zoals in de inleiding is beschreven zijn beide variabelen mogelijke voorspellers voor globale kwaliteit (Gevers Deynoot-Schaub & Riksen-Walraven, 2005; Van IJzendoorn, 1996, zoals beschreven in Fukkink & Van IJzendoorn, 2004). Daarom is ervoor gekozen slechts één van deze variabelen mee te nemen in de regressieanalyses. Deze keuze is gemaakt op basis van spreiding. De variabele ervaring bleek twee uitbijters te bevatten: een respondent met 21 en één met 35 jaar ervaring. Dit bleken dezelfde respondenten te zijn als bij de variabele leeftijd. Evenals bij de variabele leeftijd zijn deze uitbijters getransformeerd naar de scores zeventien en achttien jaar ervaring, zodat ze aansluiten bij de rest van de verdeling. Na deze aanpassing komt in de gehele onderzoeksgroep ($SD = 4.97$) en in de controlegroep ($SD = 4.11$) in de variabele ervaring in vergelijking met de variabele leeftijd ($SD = 5.36$ voor de gehele onderzoeksgroep en $SD = 4.95$ voor de controlegroep) minder spreiding voor. In de gehele onderzoeksgroep bleek dat 64% van de pedagogisch medewerkers tussen de nul en vijf jaar ervaring had. In de controlegroep was dit het geval voor 81%. De overige pedagogisch medewerkers hadden tussen de zeven en achttien jaar ervaring. Vanwege de lagere spreiding in ervaring in zowel de gehele onderzoeksgroep als in de controlegroep, is besloten om de variabele ervaring niet bij de analyses te betrekken.

De beschrijvende gegevens van de variabelen die wel in de analyses betrokken worden staan beschreven in Tabel 1. Deze tabel laat zien dat alle pedagogisch medewerkers voorafgaand aan dit onderzoek minimaal één en maximaal vier trainingen gevolgd hebben. De z-waarde van de kurtosis van het aantal trainingen ligt net boven de waarde 3. Een verklaring hiervoor is dat de meeste pedagogisch medewerkers (94%) één of twee trainingen gevolgd hebben, waardoor de variabele wat meer gepiekt is. Aangezien er geen extreme afwijkingen van normaliteit zijn, kan deze variabele in de analyses meegenomen worden.

De kwaliteit van de relatie tussen pedagogisch medewerker en trainer is alleen in de interventiegroep gemeten. De pedagogisch medewerkers uit de interventiegroep hebben op een vijf-puntsschaal aangegeven wat zij vonden van de kwaliteit van de relatie, hierbij was 1 een zeer onprettige relatie en 5 een zeer prettige relatie. Uit Tabel 1 blijkt dat de kwaliteit van de relatie een minimale score

heeft van 3 en een maximale score van 5. Een 3 staat voor neutraal, wat betekent dat de relatie tussen de pedagogisch medewerker en trainer niet als onprettig ervaren is.

Tabel 1
Beschrijvende gegevens van de variabelen

	<i>N</i>	Min	Max	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Z</i> _{scheefheid}	<i>Z</i> _{kurtosis}
Globale kwaliteit gemeten in de pretest	36	1.89	5.16	3.92	.81	-2.20	.01
Interventiegroep	17	1.89	4.89	3.64	.96	-.84	-1.22
Controlegroep	19	2.74	5.16	4.16	.57	-1.05	.97
Globale kwaliteit gemeten in de posttest	35	2.74	5.26	4.25	.68	-1.18	-.70
Interventiegroep	17	2.89	5.26	4.23	.72	-.54	-.86
Controlegroep	18	2.74	5.21	4.27	.66	-1.31	.21
Attitude	24	3.21	4.58	3.91	.38	-.00	-.76
Interventiegroep	12	3.21	4.58	4.05	.38	-1.51	.74
Controlegroep	12	3.21	4.54	3.76	.34	1.49	1.45
Aantal Trainingen	33	1	4	1.64	.70	3.01	3.26
Interventiegroep	17	1	4	1.71	.77	2.76	3.69
Controlegroep	16	1	3	1.56	.63	1.16	-.29
Leeftijd	32	22	40	28.81	5.36	1.60	-.80
Interventiegroep	16	22	40	29.88	5.70	.36	-1.08
Controlegroep	16	22	40	27.75	4.95	2.32	1.23
Kwaliteit van de relatie ^a (interventiegroep)	11	3	5	4.00	.63	.00	.33

Noot: $Z_{\text{scheefheid}}$ = skewness (scheefheid)/standaardmeetfout

Z_{kurtosis} = kurtosis (gepiektheid)/standaardmeetfout

^a = 1: zeer onprettig, 2: onprettig, 3: neutraal, 4: prettig, 5: zeer prettig

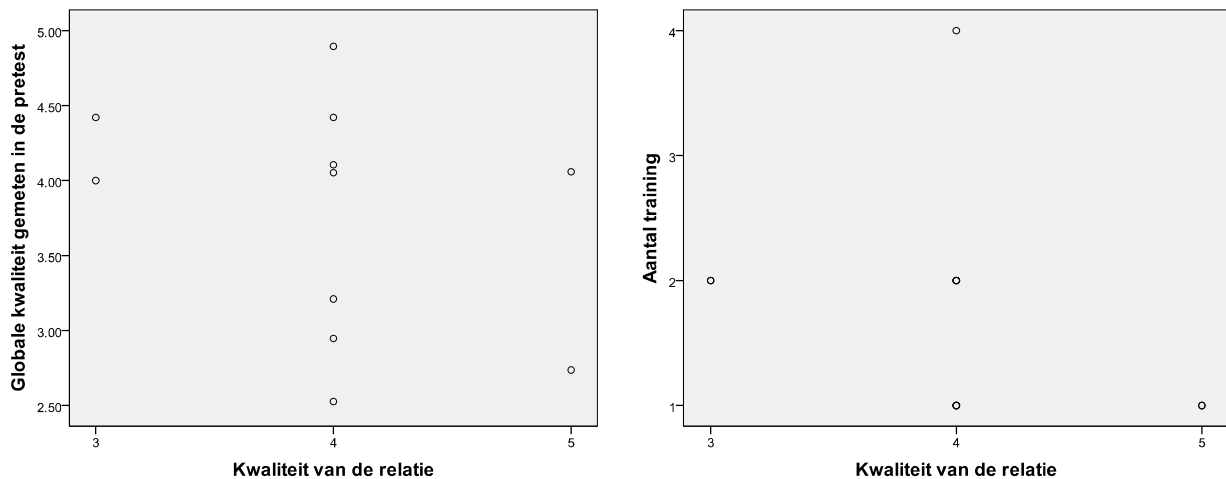
Tabel 2
Correlatietabel

	Globale kwaliteit pretest	Globale kwaliteit posttest	Attitude	Trainingen	Leeftijd	Relatie
Globale kwaliteit gemeten in de pretest	1.00	.32	.31	-.21	-.02	-.33
Globale kwaliteit gemeten in de posttest		1.00	.22	-.04	.17	-.12
Attitude			1	-.19	.07	.26
Aantal Trainingen				1.00	.11	-.35
Leeftijd					1.00	.00
Kwaliteit van de relatie						1.00

Uit de z-waarden van de skewness en kurtosis in Tabel 1, kan geconcludeerd worden dat de variabelen bij benadering normaal verdeeld zijn. In Tabel 2 staan de correlaties tussen de variabelen beschreven. De variabelen correleren niet significant met elkaar. Desondanks zijn een aantal correlaties in de steekproef vrij hoog en daarom relevant om te bespreken. Zoals de correlatie tussen globale kwaliteit gemeten in de pre- en posttest ($r(35) = .32, p = .06$). De positieve richting van de correlatie zou betekenen dat, wanneer er een hogere kwaliteit gemeten is in de pretest, de gemeten kwaliteit in de posttest ook hoger is. Dit is in de verwachte richting. Hetzelfde geldt voor de correlatie tussen globale kwaliteit gemeten in de pretest en attitude. Daar staat tegenover dat er ook een aantal onverwachte richtingen zijn. De eerste is dat de correlatie tussen globale kwaliteit gemeten in de pretest en de kwaliteit van de relatie een negatieve richting heeft ($r(11) = -.33, p = .32$). De tweede is de negatieve richting van de correlatie tussen het aantal trainingen en de kwaliteit van de relatie ($r(11) = -.35, p = .29$). De negatieve richting van de correlaties zou betekenen dat des te hoger de één is, des te lager is de ander. De richting van het negatieve effect kan verklaard worden doordat twee pedagogisch medewerkers die een hoge score gaven aan de kwaliteit, in vergelijking met pedagogisch medewerkers die de kwaliteit van de relatie een neutrale score toekenden, lager scoorden op de globale kwaliteit gemeten in de pretest en het

aantal trainingen (zie Figuur 3). Doordat de steekproef klein is, hebben deze pedagogisch medewerkers veel invloed op het verband.

Om de lineairiteit van de relaties tussen de variabelen te bepalen, zijn verschillende spreidingsdiagrammen met een loesscurve bekeken. Uit deze spreidingsdiagrammen kan geconcludeerd worden dat er geen duidelijke niet-lineaire relaties zijn gevonden tussen de voorspellende variabelen (globale kwaliteit gemeten in de pretest, leeftijd, aantal trainingen en de kwaliteit van de relatie) en de afhankelijke variabelen (attitude en globale kwaliteit gemeten in de posttest).

Figuur 3. Spreidingsdiagrammen van de kwaliteit van de relatie samen met de globale kwaliteit gemeten in de pretest en het aantal trainingen.

3.3 Multipele regressieanalyse van globale kwaliteit

Om de eerste onderzoeksvraag te beantwoorden, wordt een hiërarchische multipele regressieanalyse uitgevoerd. De resultaten van deze analyse zijn weergegeven in Tabel 3. Allereerst zijn in de analyse de controlevariabelen als onafhankelijke variabelen meegenomen in model 1. De kwaliteit gemeten in de posttest is de afhankelijke variabele. In model 2 is de interventievariabele (interventiegroep vs. controlegroep) toegevoegd. Zo wordt het effect van de interventie zichtbaar als voorspeller van globale kwaliteit, bovenop het effect van de controlevariabelen. Uit de hiërarchische multipele regressieanalyse volgt dat de interventievariabele, bovenop de controlevariabele, de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven niet voorspelt ($\Delta R^2 = .01$, $F(1,26) = .18$, $p = .68$). De

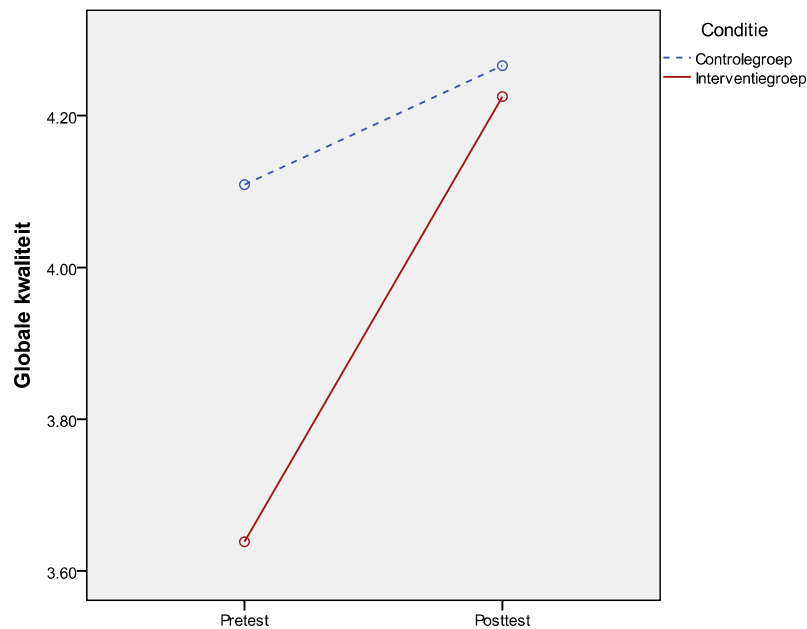
interventievareabele is niet significant van invloed op de globale kwaliteit gemeten in de posttest ($\beta = .08, p = .68$). Dit betekent dat er, bovenop de controlevariabelen, ten aanzien van globale kwaliteit geen verschil in gemiddelden is tussen de controlegroep en de interventiegroep. Wel is er een trend waar te nemen. Zoals te zien is in Figuur 4, heeft de interventiegroep een lager gemiddelde ($M = 3.64, SD = .96$) bij de pretest dan de controlegroep ($M = 4.16, SD = .57$). Bij de posttest zijn deze gemiddelden bijna gelijk ($M = 4.23, SD = .72, M = 4.27, SD = .66$). Dat betekent dat er een bepaalde trend waar te nemen is, namelijk een sterkere stijging in globale kwaliteit in de interventiegroep ten opzichte van de controlegroep.

Ten aanzien van de variabele globale kwaliteit gemeten in de pretest is zowel in model 1 ($\beta = .38, p < .05$) als in model 2 ($\beta = .41, p = .05$) een positief significant verband gevonden. Dit betekent dat er een positieve relatie is tussen de globale kwaliteit gemeten in de pre- en posttest. Dit houdt in dat als er een hogere globale kwaliteit in de pretest is gemeten, de globale kwaliteit in de posttest eveneens hoger is. Met betrekking tot de andere controlevariabelen is geen significant verband gevonden.

Tabel 3

Tabel van multiële regressieanalyse. Afhankelijke variabele: Globale kwaliteit van kinderdagverblijven gemeten in de posttest (N= 30)

Model	Ongestandaardiseerde Coëfficiënten		β (Beta)	t	p
	B	Standaard. Meetfout			
<i>Model 1 $R^2 = .18$</i>					
(Constante)	2.44	.92		2.64	.01
Globale kwaliteit gemeten in de pretest	0.32	.15	.38	2.12	.04
Aantal trainingen	-0.01	.18	-.01	-0.03	.98
Leeftijd	0.02	.02	.17	0.97	.34
<i>Model 2 $\Delta R^2 = .01$</i>					
(Constante)	2.36	.96		2.46	.02
Globale kwaliteit gemeten in de pretest	0.34	.16	.41	2.11	.05
Aantal trainingen	-0.01	.18	-.01	-0.06	.95
Leeftijd	0.02	.02	.16	0.85	.40
Interventievareabele	0.11	.26	.08	0.42	.68

Figuur 4: Verschil in gemiddelden van de globale kwaliteit gemeten in de pre- en posttest in de interventiegroep en de controlegroep.

Om te onderzoeken of er een relatie is tussen de kwaliteit van de relatie en de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven bovenop de controlevariabelen, is de hiërarchische multiële regressieanalyse opnieuw uitgevoerd, nu alleen in de interventiegroep. De reden hiervoor is dat de kwaliteit van de relatie alleen in de interventiegroep is gemeten. In Tabel 4 staan de resultaten beschreven van deze regressieanalyse. Allereerst zijn de controlevariabelen als onafhankelijke variabelen meegenomen in model 1. In model 2 is de kwaliteit van de relatie toegevoegd. De globale kwaliteit gemeten in de posttest is de afhankelijke variabele. Uit deze analyse blijkt dat er, bovenop de controlevariabelen, geen significant verband is tussen de kwaliteit van de relatie en de globale kwaliteit gemeten in de posttest ($\Delta R^2 = .14$, $F(1,5) = .97$, $p = .37$). Opvallend is wel dat het regressiegewicht negatief is ($\beta = -.51$, $p = .37$). Dit zou wijzen op een negatieve relatie tussen de kwaliteit van de relatie en de globale kwaliteit gemeten in de posttest. Een verklaring hiervoor is dat een pedagogisch medewerker die de kwaliteit van de relatie hoog gescoord heeft, lager

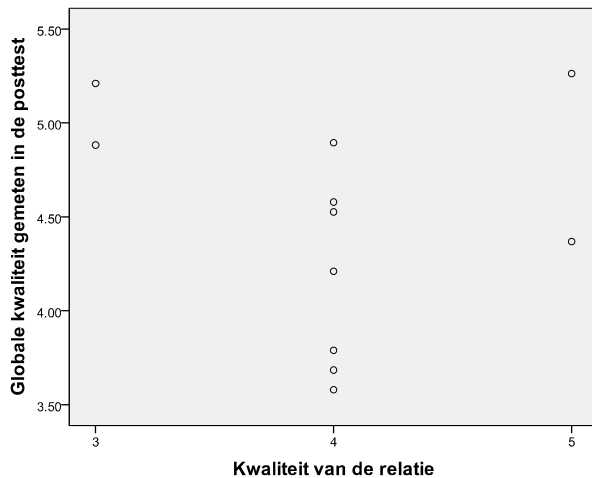
scoorde op de globale kwaliteit gemeten in de posttest. Deze pedagogisch medewerker heeft vanwege de beperkte omvang van de onderzoeksgroep veel invloed op het regressiegewicht (zie Figuur 5).

Verder blijkt dat er in deze regressieanalyse geen significant verband is tussen de globale kwaliteit gemeten in de pre- en posttest. De beperkte grootte van de onderzoeksgroep kan hiervoor een verklaring zijn.

Tabel 4

Multipole regressieanalyse. Afhankelijke variabele: Globale kwaliteit van kinderdagverblijven in de interventiegroep (N= 9)

Model	Ongestandaardiseerde Coëfficiënten		Gestandaardiseerde coëfficiënten	t	p
	B	Standaard. Meetfout	β (Beta)		
<i>Model 1 R² = .14</i>					
(Constance)	5.54	2.35		2.35	.06
Globale kwaliteit gemeten in de pretest	-0.01	0.32	-.01	-0.02	.99
Aantal trainingen	-0.22	0.25	-.37	-0.89	.41
Leeftijd	-0.02	0.05	.16	0.39	.71
<i>Model 2 ΔR² = .14</i>					
(Constance)	8.84	4.10		2.16	.08
Globale kwaliteit gemeten in de pretest	-0.24	0.40	-.32	-0.61	.57
Aantal trainingen	-0.40	0.31	-.68	-1.30	.25
Leeftijd	-0.04	0.05	-.29	-0.67	.53
Kwaliteit van de relatie	-0.41	0.42	-.51	-0.99	.37

Figuur 5: *Spreadingsdiagram van de kwaliteit van de relatie en de globale kwaliteit gemeten in de posttest.*

3.4 *Multipele regressieanalyse van attitude*

Er is eveneens een hiërarchische multipele regressieanalyse uitgevoerd om de tweede onderzoeksvraag te beantwoorden. De resultaten van deze analyse staan beschreven in Tabel 5. De controlevariabelen zijn als onafhankelijke variabelen meegenomen in model 1. In model 2 is daar de interventievariabele aan toegevoegd, wederom om het effect van de interventievariabele als voorspeller van attitude bovenop de controlevariabelen te onderzoeken. De attitude van de pedagogisch medewerker ten opzichte van opvoeding en sensitiviteit is hierin de afhankelijke variabele.

Uit de analyse komt naar voren dat de interventievariabele, bovenop de controlevariabelen, de attitude van de pedagogisch medewerkers voorspelt ($\Delta R^2 = .19$, $F(1,19) = 4.74$, $p < .05$). De interventievariabele blijkt significant van invloed te zijn op de attitude van de pedagogisch medewerkers ($\beta = .47$, $p < .05$). Dit betekent dat, bovenop de controlevariabelen, het gemiddelde van de controlegroep en dat van de interventiegroep van elkaar verschillen. Het gemiddelde van de interventiegroep is significant hoger dan die van de controlegroep. Ten aanzien van de controlevariabelen is er geen significant verband gevonden.

Tabel 5

Tabel van multiële regressieanalyse. Afhankelijke variabele: Attitude van de pedagogisch medewerker (N=22)

Model	Ongestandaardiseerde Coëfficiënten		Gestandaardiseerde coëfficiënten		
	B	Standaard. meetfout	β (Bèta)	t	p
<i>Model 1 R² = .04</i>					
(Constante)	3.86	.55		7.09	.00
Aantal trainingen	-0.10	.12	-.18	-0.82	.42
Leeftijd	0.01	.02	.08	0.37	.71
<i>Model 2 $\Delta R^2 = .19$</i>					
(Constante)	4.05	.51		7.98	.00
Aantal trainingen	-0.16	.11	-.30	-1.45	.16
Leeftijd	-0.00	.02	-.03	-0.12	.91
Interventievareabele	0.36	.17	.47	2.18	.04

Vervolgens is de hiërarchische multiële regressieanalyse opnieuw uitgevoerd in de interventiegroep om na te gaan of er een relatie is tussen de kwaliteit van de relatie en de attitude van pedagogisch medewerkers. Deze analyse is gedaan, omdat de kwaliteit van de relatie alleen in de interventiegroep is gemeten. De resultaten hiervan staan beschreven in Tabel 6. De controlevariabelen zijn in model 1 als onafhankelijke variabelen meegenomen. In model 2 is de kwaliteit van de relatie daaraan toegevoegd. De attitude van de pedagogisch medewerker is hierin de afhankelijke variabele. Aan de hand van deze analyse kan geconcludeerd worden dat er geen significant verband is tussen de kwaliteit van de relatie en de attitude van de pedagogisch medewerker ($\Delta R^2 = .01$, $F(1,6) = .10$, $p = .76$). Het regressiegewicht ($\beta = .13$, $p = .76$) van de relatie tussen de kwaliteit van de relatie en de attitude is klein, maar heeft een positieve richting. Een dergelijk resultaat in een grotere steekproef zou kunnen inhouden dat hoe positiever de kwaliteit van de relatie is, hoe positiever de attitude tegenover sensitiviteit van de pedagogisch medewerkers zou zijn.

Tabel 6

Tabel van multiële regressieanalyse. Afhankelijke variabele: Attitude van de pedagogisch medewerker in de interventiegroep (N=9)

Model	Ongestandaardiseerde Coëfficiënten		Gestandaardiseerd e coëfficiënten		
	B	Standaard. meetfout	β (Beta)	t	p
<i>Model 1</i> $R^2 = .16$					
(Constante)	4.35	1.10		3.96	0.01
Aantal trainingen	-0.18	0.16	-.40	-1.13	0.29
Leeftijd	0.00	0.03	.00	0.00	1.00
<i>Model 2</i> $\Delta R^2 = .01$					
(Constante)	3.96	1.68		2.36	0.06
Aantal trainingen	-0.16	0.18	-.35	-0.86	0.42
Leeftijd	-0.00	0.04	.01	0.03	0.98
Kwaliteit van de relatie	0.08	0.25	.13	0.32	0.76

4. Discussie

In deze scriptie is onderzoek gedaan naar het effect van de VIPP-CCC op de globale kwaliteit van kinderdagverblijven en de attitude van pedagogisch medewerkers. Uit de resultaten is gebleken dat de attitude van de pedagogisch medewerkers ten opzichte van opvoeding en sensitiviteit als gevolg van de VIPP-CCC significant verbeterd is. Voor de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven was een trend waar te nemen, namelijk een sterkere stijging in globale kwaliteit in de interventiegroep ten opzichte van de controlegroep. De groepen bleken echter niet significant verschillend van elkaar te zijn. Daarnaast is nagegaan of er een relatie bestaat tussen de kwaliteit van de relatie en de globale kwaliteit aan de ene kant en de kwaliteit van de relatie en de attitude aan de andere kant. Voor deze relaties is geen significant verband gevonden.

4.1 Globale kwaliteit van de kinderdagverblijven

Zoals in de hypothesen is beschreven, werd verwacht dat de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven zou verbeteren na uitvoering van de VIPP-CCC. Uit de resultaten blijkt dat de globale kwaliteit niet beter is geworden door de VIPP-CCC wanneer er gecontroleerd is voor de leeftijd van de pedagogisch medewerker en het aantal trainingen dat de pedagogisch medewerker al had gevolgd. In vergelijking met de controlegroep werd de globale kwaliteit van de interventiegroep, bovenop de controlevariabelen, niet significant beter. In de studie van Groeneveld et al. (2011) was dit wel het geval. Daar ging de globale kwaliteit bij de gastouders na uitvoering van de VIPP-CC omhoog. Deze studie maakte wel gebruik van een ander meetinstrument voor globale kwaliteit dan deze scriptie, namelijk de IT-CC-HOME (Caldwell & Bradley, 2003). Ondanks dat er geen significant resultaat is gevonden, is er in deze scriptie wel een trend waar te nemen ten aanzien van de verbetering van globale kwaliteit (zie Figuur 3). Er is een sterkere stijging in globale kwaliteit van de interventiegroep ten opzichte van de controlegroep. Het is mogelijk dat een dergelijk effect wel significant is in een grotere steekproef.

Een hoge globale kwaliteit is belangrijk aangezien deze van belang is voor de cognitieve ontwikkeling, de taalontwikkeling en de sociaal-emotionele ontwikkeling

van kinderen (Belsky, 2008; Love et al., 2003; NICHD Early Child Care Research Network, 2000; Peisner-Feinberg et al., 2001). Vermeer et al. (2008) vonden dat de globale kwaliteit van de Nederlandse kinderdagverblijven de laatste jaren sterk is afgenomen. De kinderdagverblijven in de huidige steekproef hebben een minimale score van 1.89 en een maximale score van 5.26 voor globale kwaliteit. De gemiddelde score is 3.92. Scores tussen twee en vijf staan voor een slechte tot gemiddelde kwaliteit van de kinderdagverblijven. Scores tussen vijf en zeven staan voor een goede kwaliteit van kinderdagverblijven (Perlman et al., 2004). In dit onderzoek zijn vrijwel geen scores tussen vijf en zeven behaald. Dit betekent dat de globale kwaliteit van de betrokken kinderdagverblijven nog sterk verbeterd kan worden.

Er is een aantal verklaringen voor, dat er geen significante verbetering in globale kwaliteit in deze scriptie is gevonden. De eerste verklaring is dat de onderzoeksgroep beperkt in omvang is. Een tweede verklaring is dat de VIPP-CCC niet aanslaat bij de pedagogisch medewerkers. Een reden hiervoor kan zijn, dat de opleiding van de pedagogisch medewerkers overlap vertoont met de VIPP-CCC. Door herhaling van bepaalde onderwerpen kan de VIPP-CCC minder interessant zijn voor pedagogisch medewerkers. Ten slotte is een verklaring dat het effect op de globale kwaliteit pas later zichtbaar is (slaapeffect). De posttest heeft in dit onderzoek tussen de twee en vier weken na de interventie plaats gevonden. Een verbetering in globale kwaliteit zou gevonden kunnen worden als de posttest later plaats vindt. Mogelijk is na een langere periode niet alleen de attitudeverandering maar ook de eventuele daarop volgende gedragsverandering waar te nemen. Deze gedragsverandering kan van invloed zijn op de globale kwaliteit. Vervolgonderzoek naar de verbetering in globale kwaliteit is nodig om de precieze effecten van kwaliteitsverandering op de ontwikkeling van kinderen te bekijken.

Uit de resultaten is verder gebleken dat er een positieve relatie is tussen de globale kwaliteit gemeten in de pretest en de globale kwaliteit gemeten in de posttest.

Als laatste is bekeken of er een verband bestond tussen de kwaliteit van de relatie tussen pedagogisch medewerker en trainer en de globale kwaliteit van de kinderdagverblijven. Dit verband bleek niet significant. De richting van het

regressiegewicht in dit verband bleek negatief te zijn. Dit kan te maken hebben met het gering aantal respondenten. In een kleine steekproef leggen individuele waarnemingen namelijk veel gewicht in de schaal. Er is één pedagogisch medewerker geweest die de kwaliteit van de relatie als zeer prettig heeft gekwalificeerd. Deze pedagogisch medewerker scoorde lager op de globale kwaliteit gemeten in de posttest (zie Figuur 5). Omdat de onderzoeksgroep klein was, heeft deze pedagogisch medewerker veel invloed op de het regressiegewicht. Dezelfde trend werd aangetroffen in de correlaties tussen de kwaliteit van de relatie met de globale kwaliteit gemeten in de pretest en het aantal trainingen. De correlaties waren niet significant, maar wel vrij hoog. Deze onverwachte relatie tussen de variabelen kan verklaard worden aan de hand van Figuur 3.

Een ander punt waardoor het moeilijk is om een significant verband te vinden tussen de kwaliteit van de relatie en de globale kwaliteit, is het ontbreken van de volledige range van de kwaliteit van de relatie. Hierdoor bestaat de kans bepaalde relaties in de analyses te missen.

4.2 Attitude van de pedagogisch medewerkers

De attitude van de pedagogisch medewerkers ten aanzien van opvoeding en sensitiviteit is na de VIPP-CCC in de interventiegroep significant hoger dan in de controlegroep, bovenop de controlevariabelen leeftijd en het aantal trainingen. Deze positievere attitude ten opzichte van een sensitieve opvoeding werd ook in andere studies aangetroffen. Zo bleek uit het onderzoek van Groeneveld et al. (2011) dat de gastouders na afloop van de VIPP-CC een meer positieve attitude aannamen tegenover een sensitieve opvoeding. In een andere studie waarin onderzoek werd gedaan naar uitkomsten van de VIPP-SD, is gebleken dat moeders een betere attitude aannamen ten aanzien van sensitiviteit en sensitief disciplineren (Van Zeijl et al., 2006). Een positievere attitude tegenover een sensitieve opvoeding kan een goede stap vooruit zijn, want verandering in attitude kan uiteindelijk ook het gedrag van de pedagogisch medewerkers veranderen. Daar komt bij dat het makkelijker is om eerst de attitude van een opvoeder te veranderen dan direct het gedrag te veranderen (Fukkink & Lont, 2007).

Naast de verbeterde attitude naar aanleiding van de VIPP-CCC is onderzocht of er een relatie is tussen de kwaliteit van de relatie tussen de pedagogisch medewerkers en trainer en de attitude van de pedagogisch medewerkers ten opzichte van opvoeding en sensitiviteit. De resultaten tonen aan dat er geen significant verband is. Het kleine regressiegewicht wijst op een positieve relatie tussen de kwaliteit van de relatie en de attitude, zoals verwacht. De positieve richting zou betekenen dat naarmate de relatie tussen pedagogisch medewerker en trainer positiever is, de attitude van de pedagogisch medewerker tegenover een sensitieve opvoeding eveneens positiever is. In een procesevaluatie van eerdere toepassing van de VIPP-SD kwam naar voren dat er een relatie is tussen de kwaliteit van de relatie tussen ouder en trainer en de ondersteuning van moeder aan haar kind. Een goede band tussen trainer en ouder bleek samen te gaan met meer ondersteuning van de moeder aan het kind. De relatie tussen ouder en trainer kan dus bijdragen aan bepaalde gedragsveranderingen (Stolk et al., 2008a). In de studie van Stolk et al. (2008a) zijn de scores van de trainer gebruikt voor de kwaliteit van de relatie, terwijl in deze scriptie die van de pedagogisch medewerkers zijn gebruikt. De scores van een trainer zouden kunnen verschillen van de scores van een opvoeder. Dit zou een mogelijke verklaring kunnen zijn voor het niet aantreffen van een significant verband. Dit zou verder verklaard kunnen worden door de beperkte grootte van de onderzoeksgroep en door de beperkte spreiding van de scores voor de kwaliteit van de relatie.

4.3 Beperkingen en aanbevelingen

Een sterk punt van dit onderzoek is dat het een experiment is waarbij de kinderdagverblijven en de pedagogisch medewerkers aselect in de interventiegroep en de controlegroep zijn ingedeeld. Dit onderzoeksontwerp maakt het mogelijk om uitspraak te doen over causale verbanden. Bovendien is de schaal voor globale kwaliteit in deze scriptie een betrouwbare schaal, die door betrouwbare observatoren is afgenomen. De VIPP-CCC trainers zijn geschoold door experts van de Universiteit Leiden. Verder is dit het eerste onderzoek naar de effectiviteit van de VIPP-CCC in kinderdagverblijven en biedt deze scriptie een wetenschappelijke bijdrage aan de verdere ontwikkeling van deze methode.

Desondanks kennen het onderzoek en deze scriptie ook een aantal beperkingen. Een eerste beperking wordt gevormd door de zestien uitgevallen kinderdagverblijven aan het begin van het onderzoek. Het is mogelijk dat de uitgevallen kinderdagverblijven verschillen van de kinderdagverblijven die aan het onderzoek hebben deelgenomen, bijvoorbeeld in kwaliteit. Het is namelijk denkbaar dat kinderdagverblijven minder open staan voor onderzoek wanneer de zaken op het kinderdagverblijf niet op orde zijn. Hierdoor is het mogelijk dat uitkomsten van de VIPP-CCC verschillend zouden zijn voor de uitgevallen kinderdagverblijven en de kinderdagverblijven die betrokken zijn in het onderzoek. Naar verwachting zullen kinderdagverblijven met een lage kwaliteit meer profiteren van de interventie dan kinderdagverblijven met een hoge kwaliteit, aangezien er bij kinderdagverblijven met een lagere kwaliteit meer vooruitgang te behalen valt. De mogelijk niet aselechte uitval maakt het generaliseren naar de populatie moeilijker.

In de werving van de kinderdagverblijven zijn daarnaast veel grote organisaties benaderd, waardoor er in verhouding veel kinderdagverblijven van grotere organisaties in het onderzoek zijn betrokken. Sommige participerende kinderdagverblijven hoorden bij dezelfde organisatie. Organisaties hebben vaak richtlijnen die in al hun kinderdagverblijven gelden. Hierdoor zou de spreiding op globale kwaliteit tussen kinderdagverblijven binnen één organisatie kleiner kunnen zijn. Onderzoek zou moeten uitwijzen of dit zo is.

Daar komt bij dat bijna alle pedagogisch medewerkers (94%) in het onderzoek een Nederlandse nationaliteit bezitten. Het zou interessant kunnen zijn om de invloed van de VIPP-CCC op pedagogisch medewerkers met een andere dan Nederlandse afkomst te onderzoeken. Pedagogisch medewerkers met een niet Nederlandse afkomst zouden andere opvoedingsideeën kunnen hebben. Op deze pedagogisch medewerkers zou de VIPP-CCC een ander effect kunnen hebben.

De motivatie van de pedagogisch medewerkers zou van groot belang kunnen zijn voor de uitkomsten van de VIPP-CCC. Meer gemotiveerde pedagogisch medewerkers zouden meer open kunnen staan voor veranderingen, wat zou kunnen leiden tot positievere uitkomsten op de VIPP-CCC. Niet gemotiveerde pedagogisch medewerkers houden zich misschien meer vast aan vaste patronen, waardoor het moeilijker is vooruitgang te boeken bij deze groep. Door meer aandacht te besteden

aan de voorbereiding van pedagogisch medewerkers op de VIPP-CCC en positieve ervaringen van anderen daar in te betrekken, zouden pedagogisch medewerkers wellicht meer gemotiveerd kunnen worden.

Een volgende beperking is, zoals eerder al bleek, dat de omvang van de onderzoeksgroep nogal beperkt is. De analyses in deze scriptie zijn uitgevoerd in steekproeven van diverse grootte. De reden hiervoor is dat bij respondenten op diverse variabelen scores ontbraken. Eerder is ook al gememoreerd dat de volledige range in de scores op de kwaliteit van de relatie ontbreekt. Deze factoren maakten het moeilijk om significante verbanden te vinden.

De interne consistentie van de attitudevragenlijst bleek niet erg hoog te zijn. Dit betekent dat bepaalde items uit de vragenlijst niet hetzelfde kenmerk meten, wat hier de attitude is. Daarom zijn drie items verwijderd, waarna de interne consistentie een Cronbach's alpha van .65 had. Deze is aanvaardbaar. Waarden tussen de .60 en .70 worden als voldoende aanvaard. Waarden met een Cronbach's alpha van boven de .80 worden als een goede interne consistentie beschouwd (Field, 2009). Om meer betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de attitudeverandering, is het aan te bevelen de interne consistentie van de vragenlijst te vergroten, door items op te nemen die een betere beschrijving geven van het concept attitude.

Bovendien is besloten om, al voordat de analyses werden uitgevoerd die tot beantwoording van de onderzoeksvragen moesten leiden, het opleidingsniveau en het aantal jaren ervaring van de pedagogisch medewerkers niet in deze analyses te betrekken. De reden hiervoor was de lage spreiding van zowel het opleidingsniveau als de ervaring, en de hoge correlatie tussen ervaring en de leeftijd. Opleidingsniveau en ervaring kunnen mogelijke voorspellers zijn voor globale kwaliteit van kinderdagverblijven. Dat toonde de studie van Ghazvini en Mullis (2002) aan ten aanzien van de opleiding. Met betrekking tot de ervaring van de pedagogisch medewerkers is gebleken dat bij meerdere jaren ervaring de pedagogisch medewerkers een hogere kwaliteit opvoeding lieten zien (Gevers Deynoot-Schaub & Riksen-Walraven, 2005). In vervolgonderzoek is het daarom interessant het opleidingsniveau en het aantal jaren ervaring weer aandacht te geven, mits deze variabelen niet hoog correleren met een andere variabele en er voldoende spreiding is.

Een volgend punt is dat in deze scriptie de scores voor de kwaliteit van de relatie van de pedagogisch medewerkers zijn betrokken. In de studie van Stolk et al. (2008a) zijn de scores van de trainers gebruikt. Scores van trainers en pedagogisch medewerkers zouden van elkaar kunnen verschillen. Pedagogisch medewerkers zouden de kwaliteit van de relatie als positief kunnen scoren om het gewenste antwoord te geven. Vervolgonderzoek moet uitwijzen of de scores van de trainer meer spreiding heeft en of dit tot andere uitkomsten leidt.

Verder is vervolgonderzoek nodig naar effecten van de VIPP-CCC. Zo kunnen effecten op globale kwaliteit van de kinderdagverblijven verder onderzocht worden, door bijvoorbeeld meerdere follow-ups uit te voeren. In het huidige onderzoek heeft de posttest twee tot vier weken na de VIPP-CCC en de telefonische ondersteuning plaatsgevonden. Meerdere follow-ups zouden mogelijke latere effecten (slaapeffecten) zichtbaar kunnen maken. Daarnaast kan onderzocht worden of de VIPP-CCC effectief is in het verbeteren van de sensitiviteit van de pedagogisch medewerkers. Een volgende stap in onderzoek kan daarbij zijn, het bekijken of de attitude van de pedagogisch medewerker daadwerkelijk het uiteindelijke gedrag van de pedagogisch medewerker verandert. Een andere mogelijke vervolgstap, kan het onderzoeken van de invloed van de uitkomsten van de VIPP-CCC op de ontwikkeling van kinderen zijn.

4.4 Implicaties

Deze scriptie heeft aangetoond dat de attitude van de pedagogisch medewerker naar aanleiding van de VIPP-CCC tegenover een sensitieve opvoeding is verbeterd. Een verbeterde attitude kan een positieve uitwerking hebben, omdat de attitude ten opzichte van een sensitieve opvoeding uiteindelijk ook het sensitieve gedrag van de pedagogisch medewerkers in positieve richting kan veranderen (Fukkink & Lont, 2007). Sensitiviteit van de pedagogisch medewerker naar een kind kan een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een veilige gehechtheidsrelatie tussen pedagogisch medewerker en het kind (Goossens & Van IJzendoorn, 1990).

Zoals eerder aangeduid zijn de data in deze scriptie afkomstig uit een groter, nog lopend onderzoek van Werner et al. (2010). Aangezien de omvang van de

uiteindelijke onderzoeksgroep groter zal zijn, wordt hiermee de kans op het vinden van significante resultaten vergroot. Dit gegeven vergroot de kans om eventuele verbanden te vinden waar in deze scriptie alleen trends zijn waargenomen.

Literatuurlijst

- Ainsworth, M. D. S. (1969). Object relations, dependency, and attachment: A theoretical review of the infant-mother relationship. *Child Development, 40*, 969-1025.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: a psychological study of the Strange Situation*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Arnett, J. (1989). Caregivers in day-care centers: Does training matter? *Journal of Applied Developmental Psychology, 10*, 541-552.
- Bakermans-Kranenburg, M. J., Van IJzendoorn, M. H. & Juffer, F. (2003). Less is more: Meta-analysis of sensitivity and attachment interventions in early childhood. *Psychological Bulletin, 129* (2), 195-215.
- Belsky, J. (2008). *Quality, quantity and type of child care: Effects on child development in the USA*. Verkregen op 12 september, 2011, van fnfkorea.org.
- Bordin, J., Machida, S. & Varnell, H. (2000). The relation of quality indicators to provider knowledge of child development in family child care homes. *Child & Youth Care Forum, 29* (5), 323-341.
- Burchinal, M. R., Cryer, D., Clifford, R. M. & Howes, C. (2002). Caregiver training and classroom quality in child care centers. *Applied Developmental Science, 6* (1), 2-11.
- Caldwell, B. M. & Bradley, R. H. (2003). *Home observation for measurement of the environment: Administration manual*. Little Rock: University of Arkansas Press.
- Cassidy, D. J., Hestenes, L. L., Hegde, A., Hestenes, S. & Mims, S. (2005). Measurement of quality in preschool child care classrooms: An exploratory and confirmatory factor analysis of the early childhood environment rating scale-revised. *Early Childhood Research Quarterly, 20*, 345-360.
- Cassidy, J. (2008). The nature of the child's ties. In Cassidy, J. & Shaver, P. R. (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (p. 3-22). New York: The Guilford Press.

- De Kruif, R. & Tavecchio, L. (2004). Instrumenten voor meting van kwaliteit van kinderopvang: beschrijven en evaluatie. In Van IJzendoorn, R., Tavecchio, L. & Riksen-Walraven, M. (red.), *De kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang* (p. 124-153). Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- De Wolf, M. S. & Van IJzendoorn, M. H. (1997). Sensitivity and attachment: A meta-analysis on parental antecedents of infant attachment. *Child Development, 68* (4), 571-591.
- De Shipper, E. J., Riksen-Walraven, J. M. & Geurts, S. A. E. (2007). Multiple determinants of caregiver behavior in child care centers. *Early Childhood Research Quarterly, 22*, 312-326.
- Elicker, J., Fortner-Wood, C. & Noppe, I. C. (1999). The context of infant attachment in family child care. *Journal of Applied Developmental Psychology, 20* (2), 319-336.
- Elicker, J., Georgescu, O. & Bartsch, E. (2008). Increasing the sensitivity of childcare providers: Applying the video-feedback intervention in a group care setting. In Juffer, F., Bakermans-Kranenburg, M. J. & Van IJzendoorn, M. H. (Eds.), *Promoting positive parenting: An attachment-based intervention* (p. 155-170). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Fagot, B. I. (1997). Attachment, parenting, and peer interactions of toddler children. *Developmental Psychology, 33* (3), 489-499.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. London: SAGE Publications.
- Fukkink, R. G. & Lont, A. (2007). Does training matter? A meta-analysis and review of caregiver training studies. *Early Childhood Research Quarterly, 22*, 294-311.
- Fukkink, R. & Van IJzendoorn, R. (2004). Dertig jaar onderzoek naar de Nederlandse kinderopvang: algemene trend. In Van IJzendoorn, R., Tavecchio, L. & Riksen-Walraven, M. (red.), *De kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang* (p. 31-48). Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Gevers Deynoot-Schaub, M. J. J. M & Riksen-Walraven, J. M. (2005). Child care under pressure: The quality of Dutch centers in 1995 and 2001. *The Journal of Genetic Psychology, 166* (3), 280-296.
- Ghazvini, A. & Mullis, R. L. (2002). Center-based care for young children:

- Examining predictors of quality. *The Journal of Genetic Psychology*, 163 (1), 112-125.
- Goossens, F. A. & Van IJzendoorn, M. H. (1990). Quality of infants' attachment to professional caregivers: Relation to infant-parent attachment and day-care characteristics. *Child Development*, 61, 832-837.
- Groeneveld, M. G., Vermeer, H. J., Van IJzendoorn, M. H. & Linting, M. (2011). Enhancing home-based child care quality through video-feedback intervention: A randomized controlled trial. *Journal of Family Psychology*, 25 (1), 86-96.
- Harms, T. & Clifford, R. M. (1980). *Early childhood environment rating scale*. New York: Teachers College Press.
- Harms, T., Clifford, R. & Cryer, D. (1998). *Early childhood environment rating scale-revised*. New York: Teachers College Press.
- Harms, T., Cryer, D. & Clifford, R. M. (1990). *Infant/toddler environment rating scale*. New York: Teachers College Press.
- Juffer, F., Bakermans-Kranenburg, M. J. & Van IJzendoorn, M. H. (2005). The importance of parenting in the development of disorganized attachment: Evidence from a preventive intervention study in adoptive families. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46 (3), 263-274.
- Juffer, F., Bakermans-Kranenburg, M. J. & Van IJzendoorn, M. H. (2008). *Promoting positive parenting: An attachment-based intervention*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kalinauskienė, L., Cekuoliene, D., Van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., Juffer, F. & Kusakovskaja, I. (2009). Supporting insensitive mothers: The Vilnius randomized control trial of video-feedback intervention to promote maternal sensitivity and infant attachment security. *Child: care, health and development*, 35 (5), 613-623.
- Klein Velderman, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., Juffer, F. & Van IJzendoorn, M. H. (2006a). Effects of attachment-based interventions on maternal sensitivity and infant attachment: Differential susceptibility of highly reactive infants. *Journal of Family Psychology*, 20 (2), 266-274.
- Klein Velderman, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., Juffer, F., Van IJzendoorn, M.

- H., Mangelsdorf, S. C. & Zevalkink, J. (2006b). Preventing preschool externalizing behavior problems through video-feedback intervention in infancy. *Infant Mental Health Journal*, 27 (5), 466-493.
- Korfmacher J., Kitzman, H. & Olds, D. (1998). Intervention processes as predictors of outcomes in a preventive home-visitation program. *Journal of Community Psychology*, 26 (1), 49-64.
- Love, J. M., Harrison, L., Sagi-Schwartz, A., Van IJzendoorn, M. H., Ross, C., Ungerer, J. A., Raikes, H., Brady-Smith, C., Boller, K., Brooks-Gunn, J., Constantine, J., Kisker, E. E., Paulsell, D. & Chazan-Cohen, R. (2003). Child care quality matters: How conclusions may vary with context. *Child development*, 74 (4), 1021-1033.
- Martin, D. J., Garske, J. P. & Davis, M. K. (2000). Relation of the therapeutic alliance with outcome and other variables: A meta-analytic review. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68 (3), 438-450.
- NICHD Early Child Care Research Network. (2000). The relation of child care to cognitive and language development. *Child Development*, 71 (4), 960-980
- Pastor, D. L. (1981). The Quality of mother-infant attachment and its relationship to toddlers' initial sociability with peers. *Developmental Psychology*, 17 (3), 326-335.
- Pederson, D. R., Moran, G., Sitko, C., Campbell, K., Ghesquire, K. & Acton, H. (1990). Maternal sensitivity and the security of infant-mother attachment: A Q-Sort study. *Child Development*, 61, 1974-1983.
- Peisner-Feinberg, E. S., Burginal, M. R., Clifford, R. M., Culkin, M.L., Howes, C., Kagan, S.L. & Yazejian, N. (2001). The relation of preschool child-care quality to children's cognitive and social development trajectories through second grade. *Child Development*, 72 (5), 1534-1553.
- Perlman, M., Zellman, G. L. & Le, V. (2004). Examining the psychometric properties of the Early Childhood Environment Rating Scale-Revised (ECERS-R). *Early Childhood Research Quarterly*, 19, 398-412.
- Riksen-Walraven, M. (2004). Pedagogische kwaliteit in de kinderopvang:

- doelstellingen en kwaliteitscriteria. In Van IJzendoorn, R., Tavecchio, L. & Riksen-Walraven, M. (red.), *De kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang* (p. 100-123). Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Stein, A., Woolley, H., Senior, R., Hertzmann, L., Lovel, M., Lee, J., Cooper, S., Wheatcroft, R., Challacombe, F., Patel, P., Nicol-Harper, R., Menzes, P., Schmidt, A., Juszcak, E. & Fairburn, C. G. (2006). Treating disturbances in the relationship between mothers with bulimic eating disorders and their infants: A randomized, controlled trial of video feedback. *The American Journal of Psychiatry*, *163*, 899-906.
- Stolk, M. N., Mesman, J., van Zeijl, J., Alink, L. R. A., Bakermans-Kranenburg, M. J., Van IJzendoorn, M. H. & Juffer, F. (2008a). Early parenting intervention aimed at maternal sensitivity and discipline: A process evaluation. *Journal of Community Psychology*, *36* (6), 780-797.
- Stolk, M. N., Mesman, J., van Zeijl, J., Alink, L. R. A., Bakermans-Kranenburg, M. J., Van IJzendoorn, M. H., Juffer, F. & Koot, H. M. (2008b). Early parenting intervention: Family risk and first-time parenting related to intervention effectiveness. *Journal of Child and Family Studies*, *17*, 55-83.
- Thompson, R. A. (2008). Early attachment and later development: Familiar questions, new answers. In Cassidy, J. & Shaver, P. R. (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (p. 348-365). New York: The Guilford Press.
- Van Zeijl, J., Mesman, J., Van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., Juffer, F., Stolk, M. N., Koot, H. M. & Alink, L. R. A. (2006). Attachment-based intervention for enhancing sensitive discipline in mothers of 1- to 3-year-old children at risk for externalizing behavior problems: A randomized controlled trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *74* (6), 994-1005.
- Vermeer, H. J., Van IJzendoorn, M. H., de Kruif, R. E. L., Fukkink, R. G., Tavecchio, L. W. C., Riksen-Walraven, J. M. & van Zeijl, J. (2008). Child care in the Netherlands: Trends in quality over the years 1995-2005. *The Journal of Genetic Psychology*, *169* (4), 360-385.
- Werner, C. D. (2010). Kinderen in het Centrum: Verbetering van kwaliteit van kindercentra in achterstandswijken. *Research proposal*: Universiteit Leiden.